

teria; ita nihil erit in damnatis quod non sit eius materia, & causa tristitia, nec aliquid quod ad tristitiam possit pertinere, deest; ut sit eorum miseria consummata. Consideratio autem aliquorum notorum quantum ad aliquid inducit gaudium, vel ex parte cognoscibilium, in quantum diliguntur; vel ex parte ipsius cognitionis, in quantum est conveniens, & perfecta: potest etiam tristitie esse ratio, & ex parte cognoscibilium; quæ nata sunt contristare, & ex parte ipsius cognitionis, prout quæ imperfectio consideratur; utpote cum aliquis considerat se deficere in cognitione alicujus rei, cujus perfectam cognitionem appeteret. Sic ergo in damnatis erit actualis consideratio eorum quæ prius sciverunt, ut materia tristitie, non autem ut delectationis causa. Considerabunt enim & mala quæ gesserunt, ex quibus damnati sunt, & bona delectabilia quæ amiserunt; & ex utroque torquebuntur: similiter etiam torquebuntur de hoc quod considerabunt, notiam quam de rebus speculabilibus habuerunt, imperfectam esse, & se amisisse summam ejus perfectionem, quam poterant adipisci.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis consideratio scientiæ sit per se delectabilis; tamen ex aliquo accidente potest esse tristitiæ causa, ut ex dictis patet (in corp. art.) & sic erit in damnatis.

Ad secundum dicendum, quod in hoc mundo anima conjungitur corruptibili corpori: unde per hoc quod corpus affligitur, consideratio animæ impeditur: sed in futuro anima non ita trahetur à corpore; sed quantumcumque corpus affligitur, tamen anima semper considerabit luculentissime illa quæ ei poterunt esse causa meritorii.

Ad tertium dicendum, quod tempus est causa oblivionis per accidens, in quantum motus, cujus est mensura, est causa transmutationis. Sed post diem judicii non erit motus cæli: unde nec oblivio esse poterit ex quantumcumque diuturnitate: sed & ante diem judicii anima separata non mutatur à sua dispositione per motum cæli.

ARTICULUS VIII. 437

Utrum damnati aliquando cogitabunt de Deo.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia non potest haberi odio actu, nisi id de quo cogitur. Sed damnati Deum odio habent, ut in littera dicitur (IV. dist. ult.) Ergo de Deo aliquando cogitabunt.

2. Præterea. Damnati habent remorsum conscientiæ. Sed conscientia patitur remorsum

de actis contra Deum. Ergo de Deo aliquando cogitabunt.

Sed contra. Perfectissima hominis cogitatio est quæ est de Deo. Sed damnati erunt in statu imperfectissimo. Ergo de Deo non cogitabunt.

Respondeo dicendum, quod Deus potest considerari dupliciter. Uno modo secundum se, & secundum id quod est ei proprium, scilicet esse totius bonitatis principium; & sic nullo modo cogitari potest sine delectatione: unde sic nullo modo à damnatis cogitabitur. Alio modo secundum aliquid quod est ei quasi accidentale in effectibus ejus, utpote punire, vel aliquid hujusmodi: & secundum hoc consideratio de Deo potest tristitiam inducere: & hoc modo damnati de Deo cogitabunt.

Ad primum ergo dicendum, quod damnati non habent Deum odio, nisi ratione punitionis, & prohibitionis ejus quod male eorum voluntati consonat: unde non considerabunt eum nisi ut puniorem, & prohibiorem.

Et per hoc patet solutio ad secundum: quia conscientia non remordet de peccato, nisi in quantum est divino præcepto contrarium.

ARTICULUS IX. 438

Utrum damnati gloriam beatorum videant.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod damnati gloriam beatorum non videant. Magis enim distat ab eis gloria beatorum quam ea quæ in hoc mundo aguntur. Sed ipsi non vident quæ circa nos aguntur: unde Gregorius XII. Moral. (cap. xlv. à princ.) super illud Job xiv. *Sive fuerint nobiles filii ejus*, dicit: „Sicut hi qui adhuc vivunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant; ita mortui, qui corporaliter vixerunt, vitam in carne postorum qualiter circa eos disponent, natur, ignorant.“ Ergo multo minus possunt videre gloriam beatorum.

2. Præterea. Illud quod conceditur sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam conceditur damnatis. Sed Paulo pro magno munere est concessum videre vitam illam in qua Sancti æternaliter cum Deo vivunt, ut dicitur II. Cor. xii. in Glossa. Ergo damnati Sanctorum gloriam non videbunt.

Sed contra est quod dicitur Luc. xvi. quod dives in tormentis postius vidit Abraham, & Lazarum in sinu ejus.

Respondeo dicendum, quod damnati ante diem judicii videbunt beatos in gloria; non hoc modo quod gloriam eorum qualis sit, cognoscant; sed solum cognoscere eos esse in gloria quadam inæstimabili: & ex hoc turbabuntur, tum propter invidiam dolentes de felicitate eorum, tum propter hoc quod ipsi talem glo-

gloriam amiserunt. Unde dicitur Sap. v. 2. de impiis: *Videntes turbabuntur timore horribili.* Sed post diem judicii omnino beatorum visione privabuntur: non tamen ex hoc eorum poena minuetur, sed augebitur, quia memoriam habebunt gloriæ beatorum, quam in judicio viderunt, vel ante judicium; & hoc erit eis in tormentum; sed ulterius affligentur in hoc quod videbunt se indignos reputari etiam videre gloriam quam Sancti merentur habere.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ in hac vita aguntur, non ita affligent damnatos in inferno, si viderentur, sicut Sanctorum gloria inspecta: unde non ita ostenduntur damnatis ea quæ hic aguntur, sicut Sanctorum gloria; quamvis etiam eorum quæ hic aguntur, ostendantur eis ea ex quibus tristitiam habere possunt.

Ad secundum dicendum, quod Paulus in seipsum vitam illam in qua Sancti cum Deo vivunt, eam experiendo, & in futurum perfectius sperando; quod non est de damnatis: & ideo non est simile.

QUÆSTIO XCIX.

De misericordia, & justitia Dei respectu damnatorum,

in quinque articulis divisa.

Deinde considerandum est de justitia, & misericordia Dei respectu damnatorum. Circa quæruntur quinque.

Primo, utrum ex divina justitia inferatur peccatoribus poena æterna.

Secundo, utrum per divinam misericordiam omnis poena tam hominum, quam demonum terminetur.

Tertio, utrum saltem poena hominum terminetur.

Quarto, utrum saltem poena Christianorum.

Quinto, utrum illorum qui opera misericordiam fecerunt.

ARTICULUS I. 439

Utrum ex divina justitia inferatur poena æterna peccatoribus.

S. Thom. IV. dist. xlv. quæst. i. art. 3.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod ex divina justitia non inferatur peccatoribus poena æterna. Poena enim non debet excedere culpam: Deut. xxv. 2. (a) *Secundum mensuram delicti erit & plagarium modus.* Sed culpa est temporalis. Ergo poena non debet esse æterna.

(a) *Vulgata pro mensura peccati.*

2. Præterea. Duorum peccatorum mortaliū unum est altero majus. Ergo unum debet majori quam alterum poena puniri. Sed nulla poena est major quam æterna, cum sit infinita. Ergo non cuilibet peccato mortali debetur poena æterna: & si uni non debetur, nulli debetur, cum eorum distantia non sit infinita.

3. Præterea. A justo iudice non inferitur poena nisi ad correctionem: unde II. Ethic. (cap. i. i. à princ.) dicitur: quod *poenæ sunt quedam medicina.* Sed quod impit in æternum puniatur, hoc non est ad correctionem eorum, nec aliquorum aliorum; cum tunc non sint aliqui futuri qui per hoc corrigi possint. Ergo secundum divinam justitiam non inferitur pro peccatis æterna poena.

4. Præterea. Omne quod non est per se volitum, nullus vult nisi propter aliquam utilitatem. Sed poenæ à Deo non sunt per se volitæ: non enim delectatur in poenis. Cum ergo nulla utilitas accedere possit ex perpetuatione poenæ, videtur quod talem poenam pro peccato inferre non debeat.

5. Præterea. Nihil quod est per accidens, est perpetuum, ut dicitur in I. de Cælo & mundo (text. 15. & lib. II. text. 18.) Sed poena est eorum quæ sunt per accidens, cum sit contra naturam. Ergo non potest esse perpetua.

6. Præterea. Justitia Dei hoc requiritur videtur ut peccatores ad nihilum redigantur: quia propter ingratitude meretur quibus beneficia amittere. Inter cætera autem Dei beneficium est ipsum esse. Unde videtur justum ut peccator qui ingratus Deo existit, ipsum esse amittat. Sed si peccatores in nihilum redigantur, eorum poena non potest esse perpetua. Ergo non videtur esse consonum divine justitiæ ut peccatores perpetuo puniantur.

Sed contra est quod dicitur Matth. xxv. 46. *Ibunt hi, scilicet peccatores, in supplicium æternum.*

Præterea. Sicut se habet præmium ad meritum, ita poena ad culpam. Sed secundum divinam justitiam merito temporali debetur præmium æternum: Joan. vi. 40. *Omnis qui videt Filium, & credit in eum, habet vitam æternam.* Ergo & culpæ temporali secundum divinam justitiam debetur poena æterna.

Præterea. Secundum Philosophum in V. Ethic. (cap. v.) poena taxatur secundum dignitatem ejus in qua peccator: unde majori poena punitur qui percutit alapa Principem, quam alium quemcumque. Sed quicumque peccat mortaliter, peccat contra Deum; cujus præcepta transgreditur, & cujus honorem alii impartitur, dum in alio suum constituit: majestas autem Dei est infinita. Ergo qui-

cumque peccat mortaliter dignus est infinita pœna: & ita videtur quod iuste pro peccato mortali quis perpetuo puniatur.

Respondet dicendum, quod cum pœna duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intentionem acerbatis, & secundum durationem temporis; quantitas pœnæ respondet quantitati culpæ secundum intentionem acerbatis, ut secundum quod gravius quis peccavit, secundum hoc gravius pœna infligitur: unde Apocal. xviii. 7. *Quantum se glorificavit, & in deliciis fuit, tantum daret ei tormentum, & luctum.* Non autem respondet duratio pœnæ durationi culpæ, ut dicit Augustinus XXXI. de Civit. Dei (cap. xi.) non enim adulerium, quod in momento temporis perpetratur, momentanea pœna puniatur, etiam secundum leges humanas. Sed duratio pœnæ respicit dispositionem peccantis. Quandoque enim ille qui peccat in aliqua civitate, ex ipso peccato efficitur dignus ut totaliter à civium consortio repellatur, vel per exilium perpetuum, vel etiam per mortem. Quandoque vero non redditur dignus ut totaliter à societate civium excludatur: & ideo ut possit esse conveniens membrum civitatis, pœna ei prolongatur, vel brevatur, secundum quod expedit eius curationi, ut in civitate conveniret, & pacifice vivere possit. Et ita etiam secundum divinam iustitiam aliquis ex peccato redditur dignus penitus à civitatis Dei consortio separari; quod fit per omne peccatum quo contra caritatem peccat, quæ est vinculum civitatis prædictæ uniens. Et ideo pro peccato mortali, quod est contrarium caritati, aliquis in æternum à societate Sanctorum exclusus æternæ pœnæ addicitur: quia, ut Augustinus dicit in lib. prædicto (ibid. 4. med.) *Quod est de civitate ista mortali, homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortalis, homines supplicio secundæ mortis auferre.* Quod autem pœna quam civitas mundana infligit, perpetua non reputetur, hoc est per accidens, vel inquantum perpetuo homo non manet, vel inquantum etiam ipsa civitas deficit. Unde si homo in perpetuum viveret, pœna auxilli, vel servitutis, quæ per legem humanam infertur, in eo perpetuo maneret. Qui vero hoc modo peccat, ut tamen inde non reudantur digni totaliter separari à sanctæ civitatis consortio, sicut peccantes venialiter, tanto eorum pœna erit brevior, vel diuturnior, quanto magis, vel minus purgabiles erunt, secundum quod ei peccata, vel plus, vel minus inhaerent: quod in penis hujus mundi, & purgatorii secundum divinam iustitiam fervatur.

Inveniuntur etiam, & aliæ rationes à Sanctis assignatæ, quare iusta pro peccato tem-

porali aliqui pœna perpetua puniantur. Una est, quia peccaverunt contra bonum æternum, dum contempserunt æternam vitam: & hoc est etiam quod Augustinus in prædicto lib. (cap. xlii. à princ.) dicit: *Falsus est malo dignus æterno qui hoc in se permisit bonum quod esse possit æternum.* Alia ratio est, quia homo in suo æterno peccavit: unde Gregorius dicit in IV. Dialog. (cap. xlii. ante med.) *Ad magnam iustitiam iudicatis pertinet ut nunquam careant supplicio qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.* Et si obijciatur, quod quidam peccantes mortaliter proponunt vitam suam in melius commutare, & ita secundum hoc non essent digni æterno supplicio, ut videtur; dicendum est secundum quosdam, quod Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur per opus. Qui enim in peccatum mortale labitur propria voluntate, se ponit in statu à quo erui non potest, nisi divinitus adjuvatus: unde ex hoc ipso quod vult peccare consequenter vult in peccato manere perpetuo. Homo enim est spiritus vadens, scilicet in peccatum, & non rediens per seipsum. Psal. lxxvi. 39. Sicut si aliquis fe in focum proficeret, unde exire non posset nisi adjuvatus, posset dici quod in æternum ibi manere voluerit, quantumcumque aliud cogitare. Vel potest dici, & melius, quod ex hoc ipso quod mortaliter peccat, finem suum in creatura constituit. Et quia ad finem vitæ tota vita ordinatur, ideo ex hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum; & vellet perpetuo in peccato manere, si hoc sibi esset impane. Et hoc est quod Gregorius in XXXIV. lib. Moral. (cap. xvi. circ. med.) super illud Job xli. *Resimabit abyssum quasi sensierintem,* dicit: *„ Iniqui ideo, cum sine deliquerunt, quia cum sine vixerunt: voluissent quippe sine sine vivere, ut sine sine potuissent in suis iniquitatibus, permanere: nam magis appetunt peccare, quam vivere. Potest & alia ratio assignari, quare pœna culpæ mortalis sit eterna: quia per eam contra Deum, qui est infinitus, peccatur. Unde cum non possit esse infinita pœna per intentionem, quia creatura non est capax alieiusus qualitatis infinitæ, requiritur quod sit saltem duratione infinita. Est etiam quarta ratio ad hoc idem: quia culpa manet in æternum, cum culpa non possit remitti sine gratia, quam homo non potest post mortem acquirere; nec debet pœna cessare, quamdiu culpa manet.*

Ad primum ergo dicendum, quod pœna non debet æquari culpæ secundum quantitatem durationis, ut videtur etiam per leges humanas accidere.

Vel dicendum, sicut Gregorius solvit (lib.

(lib. IV. Dialog. cap. xl. iv. ante med.) quod quamvis culpa sit adu temporalis, voluntate tamen est æterna.

Ad secundum dicendum, quod quantitati peccati respondet quantitas pœnæ secundum intentionem. Et ideo peccatorum mortalium inæqualium erunt pœnæ inæquales intentione, æquales autem duratione.

Ad tertium dicendum, quod pœnæ quæ infliguntur his qui à civitatis societate non penitus ejiciuntur, sunt ad correctionem eorum ordinatæ. Sed illæ pœnæ per quas aliqui totaliter à civitatis societate exterminantur, non sunt ad correctionem eorum; possunt tamen esse ad correctionem, & tranquillitatem aliorum qui in civitate remanent. Et ita damnatio æterna impiorum est ad correctionem eorum qui tunc sunt in Ecclesia: non enim pœnæ sunt ad correctionem eorum quando infliguntur, sed etiam quando determinantur.

Ad quartum dicendum, quod impiorum pœnæ in perpetuum duraturæ non erunt omnino inutiles. Sunt enim utiles ad duo. Primo ad hoc quod in eis divina iustitia conservetur, quæ est Deo accepta propter seipsum: unde Gregorius IV. Dialog. (cap. xlii. circ. med.) *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum orationi non pascitur; quia autem iustus est, ab iniquorum alioquin in perpetuum non sedatur.* Secundo ad hoc sunt utiles ut de his electi gaudeant, cum in his Dei iustitiam contemplantur, & dum se evassse eas cognoscunt. Unde Psal. lxxvi. 11. *Latabitur iustus, cum viderit vindictam, &c.* & Isaia lxxvi. 24. *Erunt, scilicet impii, usque ad salutem visionis;* scilicet Sanctis, ut Glossa (inrèl. & ord.) dicit: *Et hoc est quod Gregorius dicit IV. Dialog. (loc. cit.) Iniqui omnes æterni supplicio deputati suis quidem iniquitatibus puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, scilicet ut iusti omnes, & in Deo videant gaudia quæ peremerunt, & in illis perspiciant supplicia quæ evaserunt; quatenus tanto magis in æternum divina gratia debitorum se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adiutorio vitaverunt.*

Ad quintum dicendum, quod quamvis pœna per accidens respondeat animæ; attamen per se respondeat animæ culpa infectæ. Et quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo & pœna perpetua erit.

Ad sextum dicendum, quod pœna respondet culpæ (proprie loquendo) secundum inordinationem quæ invenitur in ipsa, & non secundum dignitatem ejus in quem peccatur, quia hec ulli peccato responderet pœna infinita intentione. Quamvis ergo ex hoc quod aliquis peccat contra Deum, qui est auctor

(a) *Vulgata* in incredulitate, ut omnium miscetur. (b) *Vulgata* & bestia; & pseudopropheta.

essendi, mereatur ipsum esse amittere; considerata tamen ipsius actus inordinatione, non debetur ei amissio esse: quia esse præsupponitur ad meritum, & demeritum; nec per inordinationem peccati esse tollitur, vel corruptitur: & ideo non potest esse debita pœna alicuius culpæ privato ipsius esse.

ARTICULUS II. 440

Utrum per divinam misericordiam omnis pœna damnatorum terminetur tan hominum, quam demonum.

S. Thom. IV. dist. XLVI. quæst. 11. art. 3. quæst. 1. & seq.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod per divinam misericordiam omnis pœna terminetur tan hominum, quam etiam demonum. Sap. xi. 24. *Miseretur omnium,* Domine, quoniam omnia potes. Sed inter omnia etiam demones continentur, qui sunt Dei creaturæ. Ergo & ipsorum demonum pœna finietur.

2. Præterea. Rom. xi. 32. *Concluserit Deus omnia (a) sub peccato, ut omnium miseretur.* Sed Deus demones sub peccato conclusit, id est conclusit permisit. Ergo videtur quod etiam demonum aliquando miseretur.

3. Præterea. Sicut dicit Anselmus in lib. II. *Cur Deus homo* (cap. iv.) *non est iustum ut Deus creaturam, quam fecit ad beatitudinem, omnino perire sinat.* Ergo videtur, cum qualibet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem; non esse iustum ut omnino perire permittatur.

Sed contra est quod dicitur Matth. xxv. 41. *Ita maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & Angelis ejus.* Ergo æternaliter punietur.

Præterea. Sicut boni Angeli effecti sunt beati per conversionem ad Deum; ita mali angeli effecti sunt miseri per aversionem à Deo. Si ergo miseria malorum angelorum finietur quandoque, & beatitudo bonorum finem habeat, quod est inconveniens.

Respondet dicendum, quod error Origeni fuit, ut Augustinus dicit XXI. de Civit. Dei (cap. xvi. & xxii.) *quod demones quidamque per Dei misericordiam liberandi sunt à penis.* Sed iste error est ab Ecclesia reprobatus propter duo. Primo quia manifeste auctoritati Sacræ Scripturæ repugnat, quæ habetur Apoc. xx. 9. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in flagnum ignis, & sulphuris, ubi (b) & bestie, & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum;* per quod in Scriptura

significari aeternitas consuevit. Secundo quia ex una parte nimis Dei misericordiam extendebat, & ex alia parte nimis eam coarctabat. Eiusdem enim rationis esse videtur, bonos Angelos in aeterna beatitudine permanere, & malos angelos in aeterno puniri. Unde sicut ponebat, daemones, & animas damnatorum quandoque a poena liberandas; ita ponebat, Angelos, & animas beatorum quandoque a beatitudine in huius vitae miseria devolvendas.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus, quantum in ipso est, miseretur omnibus. Sed quia eius misericordia sapientie ordine regulatur, inde est quod ad quosdam non se extendit, qui se misericordie fecerunt indignos, sicut daemones, & damnati, qui sunt in malitia obstinati. Tamen potest dici, quod etiam in eis misericordia locum habet, in quantum citra condignum puniuntur, non quod a poena totaliter absolvantur.

Ad secundum dicendum, quod ibi intelligenda est distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum; ut intelligatur auctoritas de hominibus secundum statum viae, quia scilicet, & Iudaeorum, & Gentilium miseris est, sed non omnium Gentilium, vel omnium Iudaeorum.

Ad tertium dicendum, quod Anselmus intelligit non esse iustum, quantum ad decemam divinam bonitatis; & loquitur de creatura secundum genus suum. Non enim est conveniens divinae bonitati ut totum unum genus creature deficiat a fine propter quem est factum. Unde nec omnes homines, nec omnes Angelos damnari convenit. Sed nihil prohibet quin aliqui, vel ex hominibus, vel ex Angelis in aeternum perant: quia divinae voluntatis intentio impletur in aliis qui salvantur.

ARTICULUS III. 441

Utrum divina misericordia patiat saltem homines in aeternum puniri.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod divina misericordia non patiat saltem homines in aeterno puniri. Quia Gen. vi. 3. dicitur: *Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est*: & accipitur ibi spiritus pro indignatione, ut patet per Glossam (interl.) ibidem. Cum ergo indignatio Dei non sit aliud quam eius poena, non punietur aeternaliter.

2. Praeterea. Caritas Sanctorum in presenti hoc facit ut pro inimicis exorent. Sed tunc habebunt perfectiorem caritatem. Ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis. Sed orationes eorum esse casae non poterunt, cum sint

(a) *Vulgata* projiciet Deus.

maxime Deo accepti. Ergo precibus Sanctorum divina misericordia damnatos quandoque a poena liberabit.

3. Praeterea. Hoc quod Deus poenam damnatorum aeternam praedixit, ad prophetiam comminationis pertinet. Sed prophetia comminationis non semper impletur: quod patet per hoc quod dictum est (Jonas. 1. 11.) de subversioe Ninivae, quae non fuit subversa, sicut praedictum fuerat per Prophetam. Si ex hoc etiam contristatus fuit. Ergo videtur quod multo amplius per divinam misericordiam comminatio poenae aeternae commutabitur in mitiorem sententiam, quando in nullis tristitia, sed in omnium gaudium cedere poterit.

4. Praeterea. Ad hoc facit quod in Psalm. lxxvi. 8. dicitur: *Nam quid in aeternum (a) irascetur Deus?* Sed ira Dei est eius poenitio. Ergo &c.

5. Praeterea. Isaia. xiv. super illud: *Tu autem projectus es*, &c. dicit Glossa (interl.) „Et si omnes animae aliquando habebunt requiem, tu numquam:“ & loquitur de diabolo. Ergo videtur quod omnes animae humanae aliquando requiem habebunt a poenis.

Sed contra est quod dicitur Matth. xxv. 46. simul de electis, & reprobis: *Iusti in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam*. Sed inconveniens est ponere, quod iustorum vita quandoque finiatur. Ergo inconveniens est ponere, quod reproborum supplicium terminetur.

Praeterea. Sicut dicit Damascenus (lib. II. orth. Fid. cap. iv. in fin.) *Hoc est hominibus mors, quod est Angelis casus*. Sed Angeli post casum irreparabiles fuerunt. Ergo & homines post mortem: & sic reproborum supplicium numquam terminabitur.

Respondeo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit XXI. de Civitate Dei (cap. xvii. & xviii.) quidam in hoc ab errore Origenis declinaverunt, quod daemones posuerunt in perpetuum puniri, sed omnes homines quandoque liberari a poena, etiam infideles. Sed haec positio omnino est irrationalis. Sicut enim daemones sunt in malitia obstinati, & ita perpetuo puniendi; ita & hominum animae qui sine caritate decedunt; cum hoc hominibus sit mors, quod est Angelis casus, ut Damascenus dicit.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud est intelligendum de homine secundum genus suum, quia ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota per Christi adventum. Sed illi qui in hac reconciliatione quae facta est

ARTICULUS IV.

442

Utrum poena Christianorum damnatorum per divinam misericordiam terminetur.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod saltem Christianorum poena per divinam misericordiam terminetur. Quia Marei. ult. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Sed hoc est omnium Christianorum. Ergo omnes Christiani finaliter salvabuntur.

2. Praeterea. Joan. vi. 55. dicitur: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam*. Sed hic est communis usus; & potus Christianorum. Ergo omnes Christiani finaliter salvabuntur.

3. Praeterea. I. Cor. 11. 15. *Si capus operis aserit, detrimentum patietur; ipsi autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*: & loquitur de illis in quibus fuit fundamentum fidei christianae. Ergo omnes finaliter salvabuntur.

Sed contra est quod dicitur I. Cor. vi. *Iniqui regnum Dei non possidebunt*. Sed quidam Christiani sunt iniqui. Ergo non omnes Christiani ad regnum pervenient: & ita perpetuo punientur.

Praeterea. II. Petri 1. 21. dicitur: *Mors erat eis vita; si quis non cognoverit, quam post agnitionem retroire ab eo quod tradidit, est illi sancto mandatu*. Sed illi qui viam veritatis non cognoverunt, aeternaliter punientur. Ergo & Christiani qui ab agnita retrocesserunt.

Respondeo dicendum, quod quidam fuerunt, ut dicit Augustinus in praedicto Lib. (XXI. de civ. Dei cap. xx. & xxv.) qui non omnibus hominibus promiserunt absolutionem a poena aeterna, sed solis Christianis: & in hoc diversificati sunt. Quidam enim dixerunt, quod quicumque sacramenta fidei perceperunt, ab aeterna poena erunt immunes. Sed hoc est contrarium veritati: quia quidam sacramenta fidei recipiunt, & fidem non habent, sine qua impossibile est placere Deo, Hebr.

6. *Et ideo alii dixerunt, quod solum illi ab aeterna poena erunt immunes qui sacramenta fidei sunt, consecrati, & fidei catholicam tenuerunt*. Sed contra hoc esse videtur, quod aliquando aliqui catholicam fidem tenent, & postea ab ea recedunt; qui non minori poena sunt digni, sed majori: quia II. Petri 2. 21. *melius est eis non scire, quam post agnitionem retroire*. Planum est etiam peccare plus haereticas, quia fidei catholicae recedentes novae haereses fingunt, quam illos qui a principio aliquam heresim sine fecuti.

Et ideo alii dixerunt, quod illi soli sunt

est per Christum, noluerunt permanere, in seipis divinam iram perpetuerunt; cum non sit nobis aliquid modus reconciliationis concessus nisi per Christum.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit XXI. de civ. Dei (cap. xxv. parum a princ.) & Gregorius XXXIV. Moral. (cap. xvi. a med.) & IV. Dialog. (cap. xl. iv. a med.) sancti in hac vita ideo pro inimicis exorant, ut convertantur ad Deum, cum adhuc converti possunt. Si enim esset nobis notum quod essent praecitati ad mortem, non magis pro eis quam pro daemonebus orarem. Et quia post hanc vitam decedentibus sine gratia tempus conversionis non erit, nulla pro eis fiet oratio nec ab Ecclesia militante, nec a triumphante. Hoc enim pro eis orandum est, ut Apostolus dicit II. Timoth. 1. 25. *ut dei illi Deus poenitentiam, & respiciant a diabolo laquei*.

Ad tertium dicendum, quod prophetia comminatoria poenae tunc solum immutatur quando variantur merita eius in quem comminatio facta est: unde Hierem. xvii. 7. dicitur: *Reverte loquitur adversus gentem, & adversus regnum, ut radicem, & distruam, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, agam, & ego poenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei*. Unde cum damnatorum merita mutari non possint, comminatio poenae semper in eis impletur.

Nilhilominus tamen prophetia comminationis semper quantum ad aliquem intellectum impletur: quia, ut dicit Augustinus in praedicto Lib. (ibid. a med.) *aversa est Ninive, quae mala erat, & bona edificata est, quae non erat: stantibus enim membris, atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus*.

Ad quartum dicendum, quod illud verbum Psalmi pertinet ad vala misericordiae, quae se indignos misericordia non fecerunt; quia in hac vita (quae quaedam ira Dei est propter vitia miseria) vala misericordiae mutantur in melius. Unde sequitur in Psalm. *Hec mutatio dextera excelsi*.

Vel dicendum, quod hoc intelligitur de misericordia aliquid relaxante, non de misericordia totaliter liberante, si extendatur etiam ad damnatos. Unde non dicit, *Continet ab ira misericordias suas*, sed in ira: quia non totaliter poena tollitur; sed & ipsa poena duranter, misericordia operabitur, eam diuiniendo.

Ad quintum dicendum, quod Glossa illa non loquitur simpliciter, sed sub hypothese impossibili, ad exagrandum peccati magnitudinem ipsius diaboli, vel Nabuchodonosor.

ab æterna pœna immunes qui in fide catholica finaliter perseverant, quantumcumque aliis criminibus involvantur. Sed hoc manifeste contrariatur Scripturæ: quia Jacobi 11. 20. dicitur: *Fides sine operibus mortua est: & Matth. 11. 21. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: & in multis aliis locis Scriptura peccantibus æternas pœnas comminatur. Unde non omnes finaliter in fide persistentes à pœna æterna erunt immunes, nisi & ab aliis criminibus inveniantur finaliter absolvi.*

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus ibi loquitur de fide formata, quæ per dilectionem operatur, in qua quicumque decesserit, salvus erit. Sed huic non solum opponitur infidelitatis error, sed quodlibet peccatum mortale.

Ad secundum dicendum, quod verbum Domini intelligitur non de illis qui tantum sacramentaliter edunt, qui indignè quandoque fumentes, *judicium sibi manducant, & bibunt, ut dicitur I. Cor. x1.* Sed loquitur de manducantibus spiritualiter, qui per caritatem ei incorporantur; quam incorporationem facit sacramentalis comestio, si quis dignè accedat. Unde, quantum est ex virtute sacramenti, ad vitam æternam perducit; quamvis aliquis possit tali fructu privari per peccatum, etiam postquam dignè sumperit.

Ad tertium dicendum, quod fundamentum in verbis Apostoli intelligitur fides formata, supra quam qui peccata venialia edificaverit, *detrimendum patitur*, quia pro eis punietur à Deo; ipse tamen *salvus erit finaliter quasi per ignem*, vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatoriæ, quæ post mortem erit.

ARTICULUS V.

Utrum omnes illi, qui operantur misericordiam operantur, puniantur æternaliter.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod sic et omnes qui opera misericordiam faciunt, non punientur æternaliter, sed solum illi qui opera misericordiam negligunt. Dicitur enim Jacobi 11. 13. *Judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam: & Matth. 7. 7. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

2. Præterea, Matth. xxv. ponitur disceptatio Domini cum reprobis, & electis. Sed illa disceptatio non est nisi de operibus misericordiam. Ergo solum pro operibus misericordiam omisit aliqui æternaliter punientur: & sic idem quod prius.

3. Præterea, Matth. vi. 12. dicitur: *Di-*

mite vobis debita vestra, sicut et nos dimittimus debitoribus vestris: & sequitur: Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Ergo videtur quod misericordes, qui aliis peccata dimittunt, ipsi veniam peccatorum consequuntur; & sic non æternaliter punientur.

4. Præterea, I. Timoth. iv. super illud, *Pietas ad omnes utilis est*, dicit Glossa Ambrosii (alius Auctoris), *Omnis summa disciplina, nã christiana in misericordia, & pietate est: quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur, sine dubio vapulabit, sed non peccabit; si quis autem solum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur.* Ergo illi qui insunt operibus misericordiam, & peccatis carnalibus detinentur, non in æternum punientur: & sic idem quod prius.

Sed contra est quod dicitur I. Corinth. vi. 9. *Neque fornicarii, neque adulteri, & regnum Dei possidebunt.* Sed multi qui se exercent in operibus misericordiam, sunt tales. Ergo non omnes misericordes ad regnum æternum perveniunt; & ita aliqui eorum æternaliter punientur.

Præterea, Jacobi 11. 10. dicitur: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Ergo quicumque servat legem quoad opera misericordiam, & negligit alia opera, reatum de transgressionem legis incurrit; & ita æternaliter punietur.

Respondeo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in Lib. prædicto (sc. XXI. de civitate Dei cap. xxi1.) quidam posuerunt, non omnes qui catholicam fidem tenent, à pœna æterna esse liberandos, sed solum illos qui operibus misericordiam insunt, quamvis etiam aliis criminibus sint subiecti. Sed istud non potest stare: quia sine caritate non potest aliquid Deo esse acceptum, nec sine ea prodest aliquid ad vitam æternam. Contingit autem aliquos operibus misericordiam insistere qui caritatem non habent. Unde his nihil prodest ad vitam æternam promerendam, vel ad immunitatem æternæ pœnæ, ut patet I. Corinth. x11. Et præcipue hoc apparet absurdum in raptoribus, qui multa rapiunt, & tamen aliqua misericorditer largiuntur. Et ideo dicendum, quod quicumque cum peccato mortali decedunt, nec fides, nec opera misericordiam eos liberabunt à pœna æterna, etiam post quantumcumque spatium temporis.

Ad primum ergo dicendum, quod illi misericordiam consequuntur qui misericordiam ordinate impendunt. Non autem ordinate misericordiam impendunt qui seipos in miserando negligunt, sed magis se impugnant male agendo. Et ideo tales misericordiam penitus absolventem non consequuntur, est consequen-

sequentur misericordiam de pœnis debitis aliquid relaxantem.

Ad secundum dicendum, quod non propter hoc ponitur disceptatio de operibus misericordiam solum, quia pro eorum negligentia tantummodo aliqui punientur æternaliter, sed quia illi ab æterna pœna liberabuntur post peccata, qui per opera misericordiam sibi veniam impetraverunt, *facientes amicos sibi de mammona iniquitatis: Lucæ ix.*

Ad tertium dicendum, quod illud à Domino dicitur illis qui petunt sibi debitum relaxari, non autem illis qui in peccato persistunt. Et ideo soli poenitentes per opera misericordiam consequuntur veniam poenitus liberantem.

Ad quartum dicendum, quod Glossa Ambrosii loquitur de lubrico venialis peccati, à quo aliquis post purgatorias pœnas, quas *vapulationem* dicit, per opera misericordiam absolvitur.

Vel si loquatur de lubrico mortalis peccati, est intelligendum quantum ad hoc quod adhuc in vita ista existentes illi qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt, per opera misericordiam ad poenitentiam disponuntur. Unde talis non peribit, idest disponetur per talia opera ad non pereundum, (a) gratia introducta à Domino, *qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.*

FINIS.

MONITUM IN SEQUEMTEM APPENDICEM.

NE inolitam Supplementi questionum seriem turbaremus, huc transfulimus questiones duas, quas, à Supplementi auctore omittas, primus concinnavit Nicolajus, & post septuagesimam collocavit, aucto deinceps numero insequentium usque ad finem questionum. His addimus articulos duos, quos cum aliis sex secundæ questionis junctos, & unica questione comprehensos dedit editio Patavina anni 1712. in calce Tomi II. Supplementi; ut nihil jam in hac editione desiderandum supersit.

A P P E N D I X.

QUÆSTIO PRIMA APUD NICOLAJUM LXXI.

De qualitate animarum quæ cum originali peccato solo ex hac vita decedunt,

in duos articulos divisa.

Delinde considerandum est in particulari de diversis qualitatibus animarum à corporibus exarum juxta diversum statum earumdem: & primo quidem de animabus quæ cum sola originali culpa ex hac vita decedunt.

Circa quod quærentur duo. Primo, utrum tales animæ à corporeo igne patiantur, vel affligantur pena ignis. Secundo, utrum tales animæ patiantur afflictionem spiritualem in seipſis.

ARTICULUS I.

Utrum animæ cum sola originali culpa decedentes à corporeo igne patiantur, vel affligantur pena ignis.

S. Thom. II. Sent. dist. xxxiii. quæst. 11. art. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod animæ cum sola originali culpa decedentes à corporeo igne patiantur, vel affligantur pena ignis. Dicit enim Augustinus (Fulgentius) de fide ad Petrum (cap. xxvii). *Firmissime tene, & nullatenus dubites, parvulos qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transferunt, æterno supplicio puniendos.* Sed supplicium poenam sensibilem nominat. Ergo animæ cum sola originali culpa decedentes à corporeo igne patiantur, vel affligantur pena ignis.

2. Præterea. Majori culpæ debetur major poena. Sed originale est majus peccatum quam veniale: quia plus habet de aversione, eo quod gratiam subtrahit, veniale autem secum gratiam compatitur: & iterum æterna poena puniunt originale, sed veniale temporali. Cum ergo veniale peccato debeatur poena ignis, multo amplius originale.

3. Præterea. Gravius puniuntur peccata post hanc vitam quam in vita ista, ubi est misericordie locus. Sed in hac vita respondet originali poena sensibilis: pueri enim qui solum originale habent, multas poenas sensibiles sus-

tinent, nec injuste. Ergo & post hanc vitam poena sensibilis ei debetur.

4. Præterea. Sicut in peccato actuali est aversio, & conversio; ita & in peccato originali aliquid aversioni respondet, scilicet privatio originalis justitiæ; & aliquid conversioni, scilicet concupiscentia. Sed peccato actuali ratione conversionis debetur poena ignis. Ergo & originali ratione concupiscentiæ.

5. Præterea. Corpora puerorum post resurrectionem aut erunt passibilia, aut impassibilia. Si impassibilia, & nullum corpus humanum potest esse impassibile nisi per dotem impassibilitatis (sicut est in beatis) vel ratione originalis justitiæ (sicut in statu innocentie) ergo corpora puerorum vel habebunt dotem impassibilitatis; & sic gloriosa erunt, & non erit differentia inter pueros baptizatos, & non baptizatos, quod est hæreticum: vel originalem justitiam habebunt; & sic originali peccato carebunt, nec pro peccato originali punientur, quod est similiter hæreticum. Si autem sint passibilia, omne autem passibile de necessitate patitur activo præsentem; ergo præsentibus corporibus sensibilibus activis sensibilem poenam patientur.

Sed contra. August. (Enchir. cap. xciiii.) dicit poenam parvulorum qui originali tantum tenentur, omnium esse mitissimam. Sed hoc non esset, si sensibili poena torquerentur, quia poena ignis inferni est gravissima. Ergo poenam sensibilem non sustinebunt.

Præterea. Acerbitas poenæ sensibilis delectationi culpæ respondet: Apoc. xviii. 7. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* Sed in peccato originali non est aliqua delectatio, sicut nec operatio; delectatio enim operationem consequitur, ut ex X. Ethic. (cap. iv. sive vi.) patet. Ergo peccato originali non debetur poena ignis.

Præterea. Gregorius Nazianzenus orat. xi. quæ in sanctum baptismum inscribitur, tria genera non baptizatorum distinguens, qui vel baptismum contempserunt, vel ex negligentia

tia sua usque ad finem vitæ distulerunt, & improvisa morte obierunt, vel sine culpa sua eum non receperunt, ut infantes; de primis quidem dicit, quod non aliorum dumtaxat peccatorum quæ commiserint, sed baptismi contempserunt poenas luent; & de secundis quod pro illo neglecto poenas etiam patientur, sed leviores primis; at de postremis addit, quod ipsi nec celesti gloria, nec æterno inferni supplicio à justo & æterno iudice afficientur: quia licet baptismi consignati non fuerint improbitate tamen & malitia carent, ac iustitiam baptismi passi sunt potius quam fecerunt. Et rationem redditur cur etiam ad gloriam cælestem non perveniant, poenas tamen æternas, quales damnati patiuntur, non propterea sustineant: quia medium quoddam inter utrumque reperitur, nec statim supplicio dignus est qui honorem sive gloriam non meretur; vel è converso non statim promeretur gloriam vel honorem qui supplicio dignus non est.

Respondendo dicendum, quod poena debet esse proportionata culpæ, ut dicitur IIa. xxviii. 2. *In mensura contra mensuram, cum abjectis fuerit, iudicabis eam.* Defectus autem qui per originem traducitur, rationem culpæ habens, non est per subtractionem vel corruptionem alicujus boni quod naturam humanam consequitur ex principiis suis; sed per subtractionem vel corruptionem alicujus quod naturæ superadditum erat. Nec ista culpa ad hunc hominem pertinet, nisi secundum quod talem naturam habet, quæ hoc bono quod in eo natum erat esse, & possibile conservari, destituta est. Et ideo nulla alia poena ei debetur nisi privato illius finis ad quem donum subtractum ordinabat, ad quod per se natura humana attingere non potest. Hoc autem est divina visio: & ideo carentia hujus visionis est propria & sola poena originalis peccati post mortem: si enim alia poena sensibilis pro peccato originali post mortem infingeretur, puniretur iste non secundum hoc quod culpam habuit, quia poena sensibilis pertinet ad id quod personæ proprium est, quia per passionem hujus particularis, talis poena est. Unde sicut culpa non fuit per operationem ejus, ita nec poena per passionem ipsius esse debet: sed solum per defectum illius ad quod natura dese sufficiens non erat. In aliis autem perfectionibus & bonitatibus quæ naturam humanam consequuntur ex suis principiis, nullum detrimentum sustinebunt pro peccato originali damnati.

Ad primum ergo dicendum, quod supplicium non nominat in auctoritate illa poenam sensibilem, sed solum poenam damni, quæ est carentia divinæ visionis, sicut etiam nomine ignis frequenter in Scriptura quolibet poena figurati consuevit.

Ad secundum dicendum, quod inter omnia peccata minimum est originale, eo quod minimum habet de voluntario, non enim est voluntarium voluntate istius personæ, sed voluntate principii naturæ tantum. Peccatum autem actuale, etiam veniale, est voluntarium voluntate ejus in quo est: & ideo minor poena debetur originali quam veniali. Nec obstat quod originale non comparitur secum gratiam: privatio enim gratiæ non habet rationem culpæ, sed poenæ, nisi in quantum ex voluntate est: unde ubi minus est de voluntario, minus est de culpa. Similiter etiam non obstat quod peccato actuali veniali temporali poena debetur: quia hoc est per accidens, in quantum decedens in veniali tantum gratiam habet, virtute cujus poena purgata est. Si autem veniale peccatum sine gratia in aliquo esset, perpetuam poenam haberet.

Ad tertium dicendum, quod non est eadem ratio de poena sensibili ante mortem, & post mortem: quia ante mortem poena sensibilis consequitur virtutem naturæ agentis; sive sit poena sensibilis interior, ut febris, vel aliquid hujusmodi; sive etiam sensibilis poena exterior, ut ustio, sive aliquid hujusmodi: sed post mortem nihil agit virtute naturæ, sed secundum justitiæ divinæ ordinem tantum; sive in animam separatam, in quam constat quod ignis naturaliter agere non potest; sive etiam in corpus post resurrectionem, quia tunc omnis actio naturalis cessabit, cessante motu primi mobilis: qui est causa omnis motus, & alterationis corporalis.

Ad quartum dicendum, quod dolor sensibilis respondet delectationi sensibili, quæ est in conversione actualis peccati: concupiscentia autem habitualis, quæ est in originali peccato, delectationem non habet: ideo dolor sensibilis non respondet ei pro poena.

Ad quintum dicendum, quod corpora puerorum non erunt impassibilia ex defectu potentie ad patiendum in ipsis, sed ex defectu exterioris agentis in ipsa: quia post resurrectionem nullum corpus erit agens in alterum, præcipue ad corruptionem inducendam per actionem naturæ; sed erit actio tantum ad patiendum ex ordine divinæ justitiæ. Unde illa corpora poenam non patientur quibus poena sensibilis ex divina justitia non habetur. Corpora autem sanctorum erunt impassibilia, quia deficiet in eis potentia ad patiendum: & ideo impassibilitas in eis erit dos, non autem in pueris.

ARTICULUS II.

Utrum ejusmodi anime patiantur afflictionem spirituales propter statum in quo sunt.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod ejusmodi anime patiantur afflictionem spirituales propter statum in quo sunt. Quia, sicut dicit Chrysostomus (hom. xxii. in Matth.) in damnatis gravius erit poena quod visio Dei carebunt, quam quod igne inferni cremabunt. Sed ejusmodi anime visione divina carebunt. Ergo afflictionem spirituales ex hoc patientur.

2. Præterea. Carere illo quod quis vult habere, sine afflictione esse non potest. Sed ejusmodi anime vellent visionem divinam habere; alias voluntas eorum actualiter perversa esset. Ergo cum ea careant, videtur quod afflictionem patientur.

3. Si dicatur, quod non affliguntur, quia sciunt se non per culpam propriam ea esse privatos; contra, immunitas à culpa dolorem poenæ non minuit, sed auget: non enim si aliquis non propria culpa exheredatur, vel mutilatur, propter hoc minus dolet. Ergo etiam quamvis ejusmodi anime non propria culpa, tanto bono priventur, ex hoc earum dolor non tollitur.

4. Præterea. Sicut pueri baptizati se habent ad meritum Christi, ita non baptizati ad demeritum Adæ. Sed pueri baptizati ex merito Christi consequuntur præmium vitæ æternæ. Ergo & non baptizati dolorem sustinent ex hoc quod per demeritum Adæ æterna vita privantur.

5. Præterea. Absentari à re amata non potest esse sine dolore. Sed pueri naturalem cognitionem de Deo habebunt, & eadem ratione naturaliter eum diligunt. Ergo cum ab eo sint in perpetuum separati, videtur quod hoc sine dolore pati non possint.

Sed contra. Si pueri non baptizati post mortem dolorem interioremem habeant, aut dolebunt de culpa, aut de poenâ. Si de culpa, cum à culpa illa ulterius emundati non possint, dolor ille erit in desperationem inducens. Sed talis dolor in damnatis est veris conscientia. Ergo pueri verem conscientiam habebunt; & sic non esset eorum poena mitissima, ut Augustinus dicit. Si autem de poenâ dolerent, ergo cum poenâ eorum iuste à Deo sit, voluntas eorum divinæ iustitiæ obviaret; & sic actualiter deformis esset; quod non conceditur. Ergo nullum dolorem sentient.

Præterea. Ratio recta non patitur ut ali-

quis perturbetur de eo, quod in ipso non fuit ut vitaretur, propter quod Seneca probat (epist. lxxxv. & Lib. II. de ira cap. vi.) quod perturbatio in sapientem non cadit. Sed in pueris est ratio recta nullo actuali peccato obliquata. Ergo non turbabuntur de hoc quod talem poenam sustinent, quam vitare nullo modo poterunt.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est triplex opinio.

Quidam enim dicunt, quod prædicti pueri nullum dolorem sustinebunt: quia in eis adeo ratio obtenebrata erit ut non cognoscant se amisisse quod amisissent. Quod probabile non videtur, ut anima ab onere corporis absoluta, ea non cognoscat quæ saltem ratione investigari possint; & etiam multo plura.

Et ideo alii dicunt, quod in eis est perfecta cognitio eorum quæ naturali rationi subjacent, & cognoscunt Deum, & de ejus visione privatos esse; & ex hoc aliquem dolorem sentient; tamen mitigabitur eorum dolor, in quantum non propria voluntate culpam incurserunt pro qua damnati sunt. Sed hoc etiam probabile non videtur: quia talis dolor parvus esse non potest de tanti boni amissione, & præcipue sine spe recuperationis: unde poenâ eorum non esset mitissima. Præterea omnino eadem ratione qua dolore sensibilis in exteriori affligent non punientur, etiam interiori dolore non sentient: quia dolor poenæ delectationi culpæ respondet: unde delectatione remota à culpa originali, omnis dolor ab ejus poenâ excluditur.

Et ideo alii dicunt, quod cognitionem perfectam habebunt eorum quæ naturali cognitioni subjacent, & vitæ æternæ se privatos esse cognoscent, & causam quare ab ea exclusi sunt; nec tamen ex hoc aliquo modo affligentur: quod qualiter esse possit, videndum est.

Sciendum ergo, quod ex hoc quod caret aliquis eo quod suam proportionem excedit, non affligitur, si sit rectæ rationis; sed tantum ex hoc quod caret eo ad quod aliquo modo proportionatus fuit; sicut nullus sapiens homo affligitur de hoc quod non potest volare sicut avis, vel quia non est Rex, vel Imperator, cum ei non sit debitum; affligitur autem, si privaretur eo ad quod aptitudinem aliquo modo habuit. Dico ergo, quod omnis homo usum liberi arbitrii habens proportionatus est ad vitam æternam consequendam, quia potest se ad gratiam preparare, per quam vitam æternam merebitur: & ideo si ab hoc deficiat, maximus dolor est eis, quia amittunt illud quod ipsorum esse possibile fuit. Pueri autem nunquam fuere proportionati ad hoc quod vitam æternam haberent: quia nec eis debebatur ex principis naturæ,

naturæ, cum omnem facultatem naturæ excedat; nec actus proprios habere poterunt, quibus tantum bonum consequerentur. Et ideo nihil omnino dolebunt de carentia visionis divinæ; immo magis gaudebunt de hoc quod participabunt multum de divina bonitate, & perfectionibus naturalibus. Nec potest dici, quod fuerunt proportionati ad vitam æternam consequendam, quamvis non per actionem suam, tamen per actionem eorum circa eos, quia poterunt ab aliis baptizari, sicut & multi pueri ejusdem conditionis baptizati vitam æternam consecuti sunt: hoc est enim superexcedentis gratiæ ut aliquis sine actu proprio præmieretur. Unde defectus talis gratiæ non magis tristitia causat in pueris decedentibus non baptizatis quam in sapientibus hoc quod eis multæ gratiæ non sunt quæ aliis similibus factæ sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod in damnatis pro culpa actuali, qui usum liberi arbitrii habuerunt, fuit aptitudo ad vitam æternam consequendam; non autem in pueris, ut dictum est: & ideo non est similis ratio de utriusque.

Ad secundum dicendum, quod quamvis voluntas sit possibilem, & impossibilem, ut in III. Ethic. (cap. iv. vel v.) dicitur; tamen voluntas ordinata & completa, non est nisi eorum ad quæ quis aliquo modo ordinatus est: & si in hac voluntate deficiant homines, dolent; non autem si deficiant ab illa voluntate quæ impossibilem est, quæ potius *vellei* quam *voluntas* debet dici: non enim aliquis illud vult simpliciter; sed velle, si possibile foret.

Ad tertium dicendum, quod ad habendum proprium patrimonium, vel membra corporis sui quilibet est ordinatus: & ideo non est mirum, si dolet aliquis de eorum amissione, sive pro culpa sua, sive pro aliena eis privetur: unde patet quod ratio non procedit ex simili.

Ad quartum dicendum, quod donum Christi excedit peccatum Adæ, ut ad Rom. v. dicitur: unde non oportet quod pueri non baptizati tantum habeant de malo, quantum baptizati habent de bono.

Ad quintum dicendum, quod quamvis pueri non baptizati sint separati à Deo quantum ad illam conjunctionem quæ est per gloriam; non tamen ab eo penitus sunt separati, immo ei conjunguntur per participationem naturalium bonorum: & ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione, & dilectione. (a) Non tamen eo modo gaudebunt quo perperam intelligebant Pelagiani, vitam illis beatam assignantes, quia nullum in eis

detrimentum naturæ, nec peccatum originale agnoscebant. Illorum enim sensus erat quod ejusmodi parvuli, quamvis absque baptismo decedentes, ab omni prolixo poenâ immunes ita essent acsi Adamus non peccasset: quia peccatum ejus nihil in ipsis posteris, vel in ipsam naturam ex ipsis persona propagatam, corruptionis intulerat. Et propterea tale gaudium parvulorum non distinguebant ab adultis, nisi quatenus isti pro bonis operibus actualiter à se factis aliquod singulare premium reportarent, quod sub nomine regni celorum, à quo Christus non baptizatos excluderebat, significatum intelligebant. Gaudium autem naturale dumtaxat hic ponitur, quod poenam damni, vel carentiam visionis beatificæ non excludit.

QUÆSTIO I.

Apud Nicolajum LXXII.

De qualitate animarum que in purgatorio propter peccatum actuale, vel ejus poenam expiantur.

in sex articulis divisæ.

DEinde considerandum est de animabus que post hanc vitam propter actualium peccatorum poenam in purgatorio expiantur.

Circa quod queruntur sex.

Primo, utrum poenâ purgatorii excedat omnem poenam temporalem hujus vitæ.

Secundo, utrum illa poenâ sit voluntaria.

Tertio, utrum animæ in purgatorio per demones puniantur.

Quarto, utrum per poenam purgatorii expietur peccatum veniale quoad culpam.

Quinto, utrum ignis purgatorii liberet à reatu poenæ.

Sexto, utrum ab illa poenâ unus alio citius liberetur.

(a) *Quæ sequuntur, ex proprio poenâ addidit Nicolajus.*

ARTICULUS I.

Utrum poena purgatorii excedat omnem poenam temporalem hujus vite.

S. Thom. IV. Sent. dist. XXI. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & seqq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod poena purgatorii non excedat omnem poenam temporalem hujus vite. Quanto enim aliquid est magis passivum, tanto magis affligitur, si sensum læsionis habeat. Sed corpus est magis passivum quam anima separata, tum quia habet contrarietatem ad ignem agentem, tum quia habet materiam, quæ est susceptiva qualitatis agentis: quod de anima dici non potest. Ergo major est poena quam corpus patitur in hoc mundo quam poena qua anima purgatur post hanc vitam.

2. Præterea. Poena purgatorii directe ordinatur contra venialia. Sed venialibus, cum sint levissima peccata, levissima poena debetur, si secundum mensuram delicti sit plagarum modus. Ergo poena purgatorii est levissima.

3. Præterea. Reatus cum sit effectus culpe, non intenditur, nisi culpa intendatur. Sed in illo cui jam culpa dimissa est, non potest culpa intendi. Ergo in eo cui culpa mortalitatis dimissa est, pro qua non plene satisfecit, reatus non crescit in morte. Sed in hac vita non erit ei reatus respectu gravissimæ poenæ. Ergo poena quam patietur post hanc vitam, non erit ei gravior omni poena istius vite.

Sed contra est quod Augustinus dicit in quodam sermone (scilicet 1v. de defunctis, qui est xl. de SS. cit. med. & sup. Psalm. xxxvii. à princ.) *Ille ignis purgatorii durior erit, quam quicquid in hoc seculo poenarum aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest.*

Præterea. Quanto poena est universalior, tanto major. Sed anima separata tota punitur, cum sit simplex; non autem ita est de corpore. Ergo illa poena quæ est animæ separatae, est major omni poena quam corpus patitur.

Respondeo dicendum, quod in purgatorio erit duplex poena: una damni, in quantum scilicet retardatur à divina visione; alia sensus, secundum quod ab igne corporali punientur. Et quantum ad utrumque poena purgatorii minima excedit maximam poenam hujus vite. Quanto enim aliquid magis desideratur, tanto ejus absentia est molestior. Et quia affectus quo desideratur summum bonum post hanc vitam, in animabus sanctis est intensissimus, quia non retardatur affectus mole corporis, & etiam quia terminus fruendi summo bono jam advenisset, nisi aliquid impediret.

ideo de retardatione maxime dolent. Similiter etiam cum dolor non sit læsio, sed læsionis sensus, tanto aliquid magis dolet de aliquo læsivo, quanto magis est sensitivum. Unde læsiones quæ sunt in locis maxime sensibilibus, sunt maximum dolorem causantes. Ergo quia totus sensus corporis est ab anima, ideo si in ipsam animam aliquid læsivum agat, de necessitate oportet quod maxime affligatur. Quod autem anima ab igne corporali patitur, hoc ad præsens supponimus: quia de hoc infra dicitur (dist. xl. v. quæst. 111. art. 3. quæst. 3. vide Suppl. quæst. lxx. art. 3.) Et ideo oportet quod poena purgatorii, quantum ad poenam damni, & sensus, excedat omnem poenam istius vite. Quidam autem assignant rationem ex hoc quod anima tota punitur, non autem corpus. Sed hoc nihil est: quia sic poena damnatorum esset mitior post resurrectionem quam ante: quod falsum est.

Ad primum ergo dicendum, quod quavis anima sit minus passiva quam corpus, tamen est magis cognoscitiva passionis: & ubi est major passionis sensus, ibi est major dolor, etiam si sit minor passio.

Ad secundum dicendum, quod acerbitas illius poenæ non est tantum ex quantitate peccati, quantum ex dispositione puniti, quia idem peccatum gravius punitur ibi quam hic: sicut ille qui est melioris complexionis, magis punitur eisdem plagis impositis quam alius: & tamen iudex utriusque eisdem plagas pro eisdem culpis inferens, iuste facit.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

ARTICULUS II.

Utrum illa poena sit voluntaria.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod illa poena sit voluntaria. Quia illi qui sunt in purgatorio, rectum habent cor. Sed hæc est reductio cordis ut quis voluntatem suam voluntati divinæ conformet, ut Augustinus dicit (conc. 14 in Psalm. xxxi. à princ.) Ergo cum Deus velit eos puniri, ipsi illam poenam voluntarie sustinent.

2. Præterea. Omnis sapiens vult illud que quo non potest pervenire ad finem intentum. Sed illi qui sunt in purgatorio, sciunt se non posse pervenire ad gloriam, nisi prius puniantur. Ergo volunt puniri.

Sed contra. Nullus petit liberari à poena quam voluntarie sustinet. Sed illi qui sunt in purgatorio, petunt liberari, sicut patet per multa quæ in Dialogis (Greg. Lib. IV. cap. xl. & lxxv.) narrantur. Ergo non sustinent illam poenam voluntarie.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur voluntarium dupliciter. Uno modo voluntate absoluta; & sic nulla poena est voluntaria: quia ex hoc est ratio poenæ quod voluntati contrariatur. Alio modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditionata; sicut usus est voluntaria propter sanitatem consequendam. Et sic aliqua poena potest esse voluntaria dupliciter. Uno modo quia per poenam aliquid bonum acquiritur; & sic ipsa voluntas assumit poenam aliquam, ut patet in satisfactione: vel etiam quia ille libenter eam accipit, & non vellet eam non esse, sicut accidit in martyrio. Alio modo quia quamvis per poenam nullum bonum nobis accretat; tamen sine poena ad bonum pervenire non possumus, sicut patet de morte naturali: & tunc voluntas non assumit poenam, & vellet ab ea liberari; sed eam supportat: & quantum ad hoc voluntaria dicitur. Et sic poena purgatorii est voluntaria.

Quidam autem dicunt, quod non est aliquo modo voluntaria: quia sunt ita absorpti poenæ quod nesciunt se per poenam purgari, sed putant se esse damnatos. Sed hoc est falsum: quia nisi scirent se liberandos, suffragia non peterent; quod frequenter faciunt.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS III.

Utrum anime in purgatorio per demones puniantur.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod anime in purgatorio per demones puniantur. Quia, sicut infra dicit Magister (IV. dist. xlvi. in fin.) *Illos habebunt tortores in poenis, quos habuerunt incentores in culpa.* Sed demones incitant ad culpam, non solum mortalem, sed etiam venialem, quando aliud non possunt. Ergo etiam in purgatorio ipsi anime pro peccatis venialibus torquentur.

2. Præterea. Purgatio à peccatis competit iustis & in hac vita, & post hanc vitam. Sed in hac vita purgantur per poenas à diabolo inflictas, sicut patet de Job. Ergo etiam post hanc vitam punientur à demonibus purgandis.

Sed contra. Injustum est ut qui de aliquo triumphavit, ei subiciatur post triumphum. Sed illi qui sunt in purgatorio, de demonibus triumphaverunt, sine peccato mortali decedentes. Ergo non subiciuntur eis puniendi per eos.

Respondeo dicendum, quod sicut post diem iudicii divina iustitia succendet ignem quo damnati in perpetuum punientur; ita etiam nunc sola iustitia divina electi post hanc vitam purgantur, non ministerio demonum, quorum victores exiterunt, nec ministerio

S. Th. Op. Tom. VI.

Angelorum, qui cives suos non tam vehementer affigerent. Sed tamen possibile est quod eos ad loca poenarum deducant: & etiam ipsi demones, qui de penis hominum lætantur, eos comitantur, & assunt purgandis, tum ut eorum penis facientur, tum ut in eorum exitu à corpore aliquid suum ibi reperiant. In hoc autem sæculo, quando adhuc locus pugnae est, puniuntur homines & à malis angelis, sicut ab hostibus, ut patet de Job; & à bonis, sicut patet de Jacob, cujus nervus feris percussus emarcuit. (Gen. xxxii.) Et hoc etiam expresse Dionysius dicit 1v. cap. de div. Nom. (part. 1v. lect. 18.) quod boni Angeli interdum puniunt.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS IV.

Utrum per poenam purgatorii expiatur peccatum veniale quoad culpam.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod per poenam purgatorii non expiatur peccatum veniale quoad culpam. Quia super illud I. Joan. v. *Est peccatum ad mortem, &c.* dicit Glossa (interl. Gregor. Lib. XVI. Moral. cap. xxviii.), *Quod in hac vita non corrigitur, frustra post mortem ejus venia postulat.* Ergo nullum peccatum post hanc vitam quoad culpam dimittitur.

2. Præterea. Eiusdem est labi in peccatum, & à peccato liberari. Sed anima post mortem non potest peccare venialiter, ergo nec à peccato veniali absolvi.

3. Præterea. Gregorius dicit (Lib. IV. Dialog. cap. xxxix. à princ.) quod talis in iudicio quisque futurus est, qualis de corpore exiit, quia *signum ubi ceciderit, ibi erit*: Eccl. xi. 3. Si ergo aliquis ex hac vita cum venialiter exit, in iudicio cum venialiter erit: & ita per purgatorium non expiatur aliquid à culpa veniali.

4. Præterea. Supradictum est (Suppl. quæst. 11. art. 3.) quod culpa actualis non deletur nisi per contritionem. Sed post hanc vitam non erit contritio, quæ est actus meritorius, quia tunc non erit meritum, neque demeritum; cum secundum Damascenum (Lib. II. orth. Fid. cap. 1v. in fin.) *hoc sit hominibus mors, quod angelis casus.* Ergo post hanc vitam non dimittitur in purgatio veniale quoad culpam.

5. Præterea. Veniale non est in nobis nisi ratione somitis. Unde in primo statu Adam venialiter non peccasset, ut in II. Libro dicitur est (dist. xxi. quæst. 11. art. 3.) Sed post hanc vitam in purgatorio non erit sensualitas, fomite corruptio in anima separata: quia somes dicitur lex carnis, Rom. vii. Ergo non

Hhh
erit

erit ibi venialis culpa: & ita non potest expiari per purgatorium ignem.

Sed contra est quod Gregorius dicit in IV. Dialog. (cap. xxxix.) & Augustinus (alius Auctor) de vera & falsa penitentia (cap. xv. à princ. & cap. xvii.) quod quedam culpe leves in futuro remittuntur. Nec potest intelligi quoad penam: quia sic omnes culpe quantumcumque graves, quantum ad reatum penam: per ignem purgatorium expiantur: Ergo venialia quantum ad culpam purgantur per ignem purgatorium.

Præterea I. Corinth. 111. per lignum, fenum, & stipulam venialia intelliguntur, ut didicimus (IV. dist. xx1. quæst. 1. art. 2. q. 1. & 1. 2. q. 1. & 1. 2. q. 1. & 1. 2. q. 1. & 1. 2. q. 1. & 1. 2. q. 1.) Sed lignum, fenum, & stipula per purgatorium consumuntur. Ergo ipsæ veniales culpe post hanc vitam remittuntur.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod post hanc vitam non dimittitur aliquod peccatum quoad culpam: & si cum mortali culpa quis decedat, damnatur, remissionis non est capax: non autem potest esse quod cum veniali decedat sine mortali, quia ipsa gratia finalis culpam purgat veniale: veniale enim peccatum contingit ex hoc quod aliquis Christum habens in fundamento, nimis aliquod temporale diligit; qui quidem excessus ex concupiscentia corruptione contingit. Unde si gratia omnino concupiscentia corruptionem vincat, sicut in B. Virgine fuit, non manet aliquis locus veniali. Et ita cum in morte omnino diminuat, & annihilatur ista concupiscentia, potentia animæ totaliter gratia subijciuntur, & veniale expellitur.

Sed hæc opinio frivola est & in se, & in causa sua. In se quidem, quia dictis Sactorum, & evangelii adversatur, quæ non possunt exponi de remissione venialium quantum ad penam, ut Magister in littera dicit (IV. dist. xx1. quia sic tam levia, quam gravia in futuro dimittuntur. Gregorius autem (loc. cit.) leves culpas tantum post hanc vitam remitti perhibet. Nec sufficit quod dicunt, quod hoc dicitur specialiter de levibus, ne putetur nihil grave pro eis nos passuros: quia remissio penam magis auferat gravitatem penarum quam ponat. Quantum ad causam autem frivola apparet: quia defectus corporalis, qualis est in ultimo vitæ, non auferat concupiscentia corruptionem, vel dimittit quantum ad radicem, sed quantum ad actum, sicut patet de illis qui graviter infirmantur: nec iterum tranquillat potentia animæ, ut eas gratia subijciat: quia tranquillitas potentiarum, & subjectio earum ad gratiam est, quando inferiores vires obediunt superioribus, quæ legi Dei condescendantur: quod in statu illo

esse non potest; cum actus utratumque impediatur: nisi tranquillitas dicatur privato pugna, sicut in dormientibus accidit: nec tamen propter hoc formis dicitur concupiscentiam diminueret, aut vires animæ tranquillare, aut eas gratia subdere. Et præterea dato quod concupiscentiam radicaliter diminueret defectus ille, & vires animæ subdere gratia, adhuc hoc non sufficeret ad purificationem culpe venialis jam commissæ, quamvis sufficeret ad vitationem futuræ: quia culpa actualis, etiam venialis, non dimittitur sine actuali contritionis motu, ut supra didimus (IV. dist. xx1. quæst. 11. art. 2. quæst. 3. & Suppl. 2. quæst. 11. art. 3.) quantumcumque habitualiter intendatur. Contingit autem quandoque quod aliquis dormiens moritur, in gratia existens, qui cum veniali obdormivit. Et talis non potest actum contritionis habere de veniali ante mortem. Nec potest dici, ut dicunt, quod si non poenituit actu vel proposito, in generali vel speciali, sit verum in mortale, propter hoc quod veniale sit mortale, dum placet: quia non quælibet placencia peccati venialis facit peccatum mortale (alias omne veniale esset mortale, quia omne veniale placet, cum sit voluntarium; sed talis placencia, quæ ad fructum spectat; in qua omnis humana pervectitas consistit, dum rebus utendis fruimur, ut Augustinus dicit (Lib. X. de Trinit. cap. x. à princ.) Et sic placencia illa quæ facit peccatum mortale, est actualis placencia, quia omne peccatum mortale in actu consistit. Potest autem contingere quod aliquis postquam veniale peccatum commisit, nihil actualiter cogitat de peccato vel dimittendo, vel tenendo; sed cogitat forte, quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & in hac cogitatione obdormiat, & moriatur.

Unde patet quod hæc opinio omnino irrationalis est. Et ideo cum aliis dicendum, quod culpa venialis in eo qui cum gratia decedit, post hanc vitam dimittitur per ignem purgatorium: quia pena illa aliquo modo voluntaria, virtute gratia habebit vim expiandi culpam omnem, quæ simul cum gratia stare potest.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa loquitur de peccato mortali.

Vel dicendum, quod quamvis in hac vita non corrigatur in se, corrigitur tamen in merito, quia hic homo meruit ut ibi illa pena sit meritoria sibi.

Ad secundum dicendum, quod peccatum veniale contingit ex corruptione fomitis, qui in anima separata in purgatorio existens non erit: & ideo non poterit peccare venialiter. Sed remissio culpe venialis est ex voluntate gratia informata, quæ in purgato-

torio erit in anima separata. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod venialia non variant statum hominis, quia neque tollunt, neque diminuant caritatem, secundum quam mensuratur quantitas gratiæ bonitatis animæ. Et ideo per hoc quod venialia dimittuntur, vel committuntur, talis manet anima, qualis prius.

Ad quartum dicendum, quod post hanc vitam non potest esse meritum respectu præteriti essentialis, sed respectu alicujus accidentalitatis potest esse, quantum manet homo in statu via aliquo modo. Et ideo in purgatorio potest esse actus meritorius quantum ad remissionem culpe venialis.

Ad quintum dicendum, quod quamvis veniale ex pronitate fomitis contingat, tamen culpa in mente consequitur: & ideo etiam destructo fomite, culpa adhuc manet potest.

ARTICULUS V.

Utrum ignis purgatorius liberet à reatu penam.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod ignis purgatorius non liberet à reatu penam. Omnis enim purgatio respicit sediditatem. Sed pena non importat aliquam sediditatem. Ergo ignis purgatorius non liberat à pena.

2. Præterea. Contrarium non purgatur nisi per suum contrarium. Sed pena non contrariatur penam. Ergo per penam purgatorii non purgatur aliquis à reatu penam.

3. Præterea I. Corinth. 111. super illud, *Salvus eris, sic tamen, &c.* dicit Glossa: „Ignis iste est tentatio tribulationis, de qua scriptum est: *Vasa figuli probat fornax, &c.*“ (Eccl. xxvii. 6.) Ergo homo expiatur ab omni pena per penas hujus mundi, saltem per mortem, quæ est maxima penarum, & non per purgatorium ignem.

Sed contra est quod pena purgatorii est gravior quam pena quælibet hujus mundi, ut supra didimus (art. 3. huj. quæst.) Sed per penam satisfactoriam, quam aliquis in hac vita sustinet, expiatur à debito penam. Ergo multo fortius per penam purgatorii.

Respondeo dicendum, quod quicumque est debitor alicujus, per hoc à debito absolvitur quod debitum solvit. Et quia reatus nihil est aliud quam debitum penam, per hoc quod aliquis penam sustinet quam debet, à reatu absolvitur: & secundum hoc pena purgatorii à reatu purgat.

Ad primum ergo dicendum, quod reatus quamvis non importet sediditatem, quan-

tu in se est; tamen habet ordinem ad sediditatem ex causa sua.

Ad secundum dicendum, quod pena quamvis non contrariatur penam, tamen contrariatur reatu ad penam: quia ex hoc manet obligatio ad penam, quod penam non sustinuit quam debebat.

Ad tertium dicendum, quod in eisdem verbis sacre Scripturæ laetis multiplex intellectus: unde ignis ille potest intelligi & tribulatio presens, & pena sequens: & per utramque venialia purgari possunt. Sed quod mors naturalis ad hoc non sufficit, supra didimus (IV. dist. xx. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. ad 3.)

ARTICULUS VI.

Utrum ab illa pena unus liberetur alio citius.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod ab illa pena unus liberetur alio citius. Quanto enim gravior est culpa, & major reatus, tanto acerbior pena imponitur in purgatorio. Sed quæ est proportio penam acerbioris ad culpam graviorem, eadem est proportio penam levioris ad culpam levioris: rem. Ergo ita cito liberatur unus à pena illa, sicut alius.

2. Præterea. Inæqualibus meritis redduntur æquales retributiones & in calo, & in inferno quantum ad durationem. Ergo videtur similiter esse in purgatorio.

Sed contra est similitudo Apostoli, qui differentias venialium per lignum, fenum, & stipulam significavit (I. Cor. 111.) Sed contrariatur quod lignum diutius manet in igne quam fenum, & stipula. Ergo unum peccatum veniale diutius punitur in purgatorio quam aliud.

Respondeo dicendum, quod venialia sunt majoris adherentia quam alia, secundum quod affectus magis ad ea inclinatur, & fortius in eis figitur. Et quia ea que sunt majoris adherentia, tardius purgantur: ideo quidam in purgatorio diutius quam alii torquentur, secundum quod affectus eorum ad venialia sunt magis immerfus.

Ad primum ergo dicendum, quod acerbitas penam propriam responderet quantitati culpe: sed diuturnitas responderet radicali culpe in subjecto: unde potest contingere quod aliquis diutius moretur qui minus affigitur; & e converso.

Ad secundum dicendum, quod peccatum mortale, cui debetur supplicium inferni, & caritas, cui debetur præmium paradysi, post hanc vitam radicanter immobiliter in subjecto: & ideo quantum ad omnes est eadem diuturnitas utrobique. Secus autem est de peccato veniali, quod in purgatorio punitur.

Fihi 2

ut

ut ex dictis patet (art. 6. huj. quæst.)

* Ceterum (a) quod sit ignis proprie dictus vera purgatorii pena, ut supponitur ex prædictis, patet aperte satis ex Latinorum, & Græcorum locutione uniformi, priusquam in dubium ac disceptationem ejus veritas vocaretur. Inter Latinos enim Augustinus in Plal. xxxviii. In hac vita me parces, & talcm redas: qui emendatorius igne non fit opus: & Lib. I. humilitatum, hom. xvii. Quod temporalibus poenit digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transiunt: ut & Lib. II. de Genesi contr. Manich. cap. xx. Qui agrum suum non coluerit, & spinis eum opprimi permisit, vel ignem purgationis, vel poenam æternam post hanc vitam habebit. Ambrosius in Plal. cxviii. conc. 3. Hic (scu in præsentis vita) purgatus necesse habet illi purificari (scilicet post hanc vitam) ut uniusquisque nostrum usus romphæa illa flammea, non exarsit, introgressus in istam paradysi amoenitatem gratias agat Deo, &c. Nec refert quod post consummationem sæculi hoc futurum indicat: quia si qui reperiantur eo tempore purgatione indigentes, per ignem purgabantur, quem symbolice per flammeam romphæam, seu flammeam gladium in vestibulo paradysi terrestris collocatum designat; idem de illis quædam proportione subintelligi debet qui post consummationem vitæ sue purgatione opus habent, ut ad æternam vitam & gloriam subinde admittantur, quam ante judicium universale, vel consummationem sæculi percipiunt ex Ambrosii mente, qui ea digni sunt habiti; cum de Anacholio dicat Lib. III. epistolarum epist. xxxii. (vel, ut alii erant, Lib. VII. epist. xxxix.) quod iam æterna Hierusalem possideri videt faciem ad faciem: unde purgantem ignem statim post consummationem vitæ in purgandis agnoscit. Hieronymus etiam peccatorum christianorum opera igne probanda, & purganda, in Hlaim significat purgatorium insinuans, quod in æternum cruciandis opponit. Similiter & Gregorius Lib. IV. Dialogorum cap. xxxix. De leuibus quibusdam culpis esse, ante judicium purgatorius ignis credendus est. Bernardus quoque inter hereticorum sui temporis qui se Apostolicos jactabant (quamvis Apostolici dici verius possent) faciles errores ponit serm. lxxv. in Cant. quod non crederent ignem purgatorium restare post mortem, &c. Sed inter Græcos Basilis in illa. cap. ix. peccatum, quod in confessione detectum est, arfacto comparat sermo, & tale ait esse quod facile deuoret purgatorius ignis. Gregorius Nyssenus ejus frater in orat. pro mortuis, quod post egressum à corpore nemo particeps Diuinitatis fieri potest, nisi maculas ejus, purgatorius ignis abstulerit. Gro-

(a) Quos sequuntur addit Nicolajus xv. cap. 2.

gorius Nazianzenus orat. de baptismo (scu in sancta lumina) quod inter plura que animam purgare possunt baptisimata baptisimus ipse est ultimus, per quem animæ recedentes à corporibus in alio sæculo purgantur. Theodoretus in scholis græcis ad Corinth. I. cap. 111. (ex quo refert S. Thomas in opusculo contra Græcos, & Gagnatus ibi; sed in Theodoret commentariis nunc non habetur) Ignem purgatorium credimus, in quo anime defunctorum probantur, & sicut aurum in consistorio purgantur, &c. Eusebius etiam Emifsenus (ut vult Bellarminus, juxta Perronium Eucherius) hom. 111. Epiphaniæ ait, quod qui temporalibus poenit digna gesserunt, per furuum ignem post hanc vitam transiunt, &c. Hinc, & lidem fere omnes (August. in Plalm. xxxvii. Hier. in Amos iv. & Matthei 111. Basilis Lib. de Spirit. Sancto. cap. xv. & Gregor. IV. Dialog. cap. xxxix.) nunc locum illum Luc. 111. Baptizabit vni in Spiritu Sancto & igni; nunc illum I. Corinth. 111. Saluus erit quasi per ignem, sic explicant ut præter quasdam quas adijcunt, interpretationes ignem purgatorii utrobique significari velint. Cum ergo verba patrum, & potissimum verba Scripturæ, quantum fieri potest, proprio sensu intelligi debeant, quando nihil methaphorice sumi cogit; & alioquin proprium lit maxime ignis ut purgatus esse possit; hinc verus ignis purgatorius, & non metaphoricus tantum putandus est, sicut & de igne inferni suo loco dicitur. *

ARTICULI DUO

de purgatorio

Editione Patavina an. 1712.

ARTICULUS I.

Utrum purgatorium sit post hanc vitam.

S. Thom. IV. dist. xxi. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & seq.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod purgatorium non sit post hanc vitam. Apoc. enim xiv. 13; dicitur: Beati mortui qui in domino moriuntur. Amodo jam dicit spiritus ut requiescant à laboribus suis. Ergo his qui in domino moriuntur, non manet aliquis purgatorius labor post hanc vitam; nec illis qui non in domino moriuntur, quia illi purgari non possunt. Ergo purgatorium post hanc vitam non est.

2. Præterea. Sicut se habet caritas ad primum

mium æternum, ita peccatum mortale ad supplicium æternum. Sed decedentes in peccato mortali statim ad supplicium æternum deportantur. Ergo decedentes in caritate statim ad primum vadunt: & ita non manet eis aliquid purgatorium post hanc vitam.

3. Præterea. Deus qui est summe misericors, prior est ad premiandum bona quam ad puniendum mala. Sed sicut illi qui sunt in statu caritatis, faciunt aliqua mala que non sunt digna supplicio æterno; ita illi qui sunt in peccato mortali, interdum faciunt aliqua bona ex genere, que non sunt digna premio æterno. Ergo cum illa bona non præmierunt in damnandis post hanc vitam, nec illa mala debent post hanc vitam puniri: & sic idem quod prius.

Sed contra. II. Machab. xii. 46. dicitur: Sancti & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Sed pro defunctis qui sunt in paradyso, non est orandum, quia illi nullo indigent; nec iterum pro illis qui sunt in inferno, quia illi à peccatis solvi non possunt. Ergo post hanc vitam sunt aliqui à peccatis nondum absoluti, qui solvi possunt: & tales caritatem habent, sine qua non sit peccatorum remissio: quia uniuersa delecta operis caritas (Proverb. xi. 12.) unde ad mortem æternam non deuenient: quia qui uiuit, & credit in me, non morietur in æternum: (Joan. xi. 26.) nec ad gloriam inducentur nisi purgati: quia nihil immundum ad illam peruenit, ut patet Apocal. ult. Ergo aliqua purgatio restat post hanc vitam.

Præterea. Gregorius Nyssenus dicit (equiualet in orat. de iis qui in fide dorm. à med.) Si aliquis Christo amico consentiens, in hac vita purgare peccata minus potuerit, post transitum hunc per purgatorii ignis conflagrationem expeditur. Ergo post hanc vitam restat aliqua purgatio.

Respondeo dicendum, quod ex illis que supra determinata sunt (IV. dist. xiv. quæst. 11. art. 1. quæst. 2. & 3. & III. P. quæst. lxxxvi. art. 4. & 5. & Suppl. quæst. xii. art. 1.) satis potest constare, purgatorium esse post hanc vitam. Si enim per contritionem delecta culpa, non tollitur ex toto reatus poenæ; nec etiam semper venialia, dimissis mortalibus, tolluntur; & iustitia hoc exigit ut peccatum per poenam debitam ordinetur; oportet quod ille qui post contritionem de peccato, & absolutionem decedit ante satisfactionem debitam, post hanc vitam puniatur. Et ideo illi qui purgatorium negant, contra diuinam iustitiam loquuntur. Et propter hoc erroneum est, & à fide alienum. Unde Gregorius Nyssenus post prædicta verba subiungit: Hoc prædicamus, dogma veritatis seruantes, & ita credimus: hoc etiam uni-

uersalis Ecclesia tenet, pro defunctis exorans, ut à peccatis soluantur. Quod non potest nisi de illis qui sunt in purgatorio, intelligi. Ecclesiam autem auctoritati quicumque resistit, hæresim incurrit.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de labore operationis ad merendum, & non de labore passionis ad purgandum.

Ad secundum dicendum, quod malum non habet causam perfectam, sed ex singularibus defectibus contingit; sed bonum ex una causa perfecta consergit, ut Dionysius dicit (cap. iiii. de diu. Nom. part. iiii. lect. 22.) Et ideo quilibet defectus impedit à perfectione boni; sed non quodlibet bonum impedit consummationem aliquam mali: quia nunquam est malum sine aliquo bono. Et ideo peccatum veniale impedit habentem caritatem ne ad perfectum bonum deueniat, scilicet vitam æternam, quamdiu purgatur; sed peccatum mortale non potest impediri per aliquod bonum adjunctum; quominus statim ad ultimum malorum perducatur.

Ad tertium dicendum, quod ille qui in peccatum mortale incidit, omnia bona antea facta mortificat; & que in peccato mortali existens facit, mortua sunt: quia ipse Deum offendens omnia bona meretur amittere, que à Deo habet. Unde ei qui in peccato mortali decedit, non manet aliquid premium post hanc vitam; sicut manet aliquando poena ei qui in caritate decedit, que non semper delet omne malum quod inuenit, sed solum hoc quod est sibi contrarium.

ARTICULUS II.

Utrum sit idem locus quo anime purgantur, & quo damnati puniuntur.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non sit idem locus quo anime purgantur, & quo damnati puniuntur. Quia poena damnatorum est æterna, ut dicitur Matthei. xxv. 46. Ibi ut in ignem æternum. Sed purgatorius ignis est temporalis, ut supra Magister dicit (IV. dist. xxi.) Ergo non simul puniuntur hi & illi eodem igne: & sic oportet loca esse distincta.

2. Præterea. Poena inferni nominatur pluribus nominibus, ut in Plalm. x. ignis, sulphur, & spiritus procellarum, &c. Sed poena purgatorii non nisi uno nomine nominatur, scilicet ignis. Ergo non eodem igne & eodem loco puniuntur.

3. Præterea. Hugo de S. Victore dicit (Lib. II. de sacram. part. xvi. cap. iiii. in med.) Probabile est quod in his locis puniuntur in quibus commiserunt culpam. Gregorius etiam in Dialo-

gis narrat (Lib. IV. cap. xl.) quod Germanus Episcopus Capuanus Paschasium qui in balneis purgabatur, invenit. Ergo in loco inferni non purgantur, sed in hoc mundo.

Sed contra est quod Gregorius dicit (id hab. August. Lib. I. de civit. Dei cap. viii. ad sic) quod sicut sub eodem igne aurum rutilat, & peles fumat; ita sub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur. Ergo idem est ignis purgatorii, & inferni: & sic in eodem loco sunt.

Præterea. Sancti patres ante adventum Christi fuerunt in loco digniori quam sit locus in quo nunc purgantur animæ post mortem, quia non erat ibi aliqua pena sensibilis. Sed locus ille erat conjunctus inferno, vel idem quod infernus: alias Christus ad limbum descendens non diceretur ad inferos descendisse. Ergo & purgatorium est in eodem loco, vel juxta infernum.

Respondeo dicendum, quod de loco purgatorii non invenitur aliquid expresse determinatum in Scriptura; nec rationes possunt ad hoc efficaces induci. Tamen probabiliter, & secundum quod consonat magis Sanctorum dictis, & revelationi factæ multis, locus purgatorii est duplex. Unus secundum legem communem: & sic locus purgatorii est locus inferior, inferno conjunctus; ita quod idem sit ignis qui damnatos cruciat in inferno, & qui justos in purgatorio purgat: quamvis damnati, secundum quod sunt, inferio-

res merito, & loco inferiores ordinandi sint. Alius est locus purgatorii secundum dispensationem: & sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur, vel ad vivorum instructionem, vel ad mortuorum subventionem, ut viventibus eorum pena immotescens per suffragia Ecclesie mitigaretur. Quidam tamen dicunt, quod secundum legem communem locus purgatorii est ubi homo peccat. Quod non videtur probabile: quia simul potest homo puniri pro peccatis quæ in diversis locis commisit. Quidam vero dicunt, quod puniuntur supra nos, secundum legem communem: quia sunt medii inter nos & Deum, quantum ad statum. Sed hoc nihil est: quia non puniuntur pro eo quod supra nos sunt, sed pro eo quod est infernum in eis, scilicet peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod ignis purgatorius est æternus quantum ad substantiam, sed temporalis quantum ad effectum purificationis.

Ad secundum dicendum, quod pena inferni est ad affligendum: & ideo nominatur ab omnibus illis quæ hic nos affligere consueverunt. Sed pena purgatorii est principaliter ad purgandum reliquias peccati: & ideo sola pena ignis purgatorio attribuitur, quia ignis habet purgare, & consummere.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit secundum dispensationem specialem, & non secundum legem communem.

FINIS TOMI VI.

ARTICULUS. II.
De loco purgatorii.
Sed contra est quod Gregorius dicit (id hab. August. Lib. I. de civit. Dei cap. viii. ad sic) quod sicut sub eodem igne aurum rutilat, & peles fumat; ita sub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur. Ergo idem est ignis purgatorii, & inferni: & sic in eodem loco sunt.

Præterea. Sancti patres ante adventum Christi fuerunt in loco digniori quam sit locus in quo nunc purgantur animæ post mortem, quia non erat ibi aliqua pena sensibilis. Sed locus ille erat conjunctus inferno, vel idem quod infernus: alias Christus ad limbum descendens non diceretur ad inferos descendisse. Ergo & purgatorium est in eodem loco, vel juxta infernum.

